

POSTMODERNISM- THE PARADOX OF THE FUTURE

Roxana Silvia MORARU

PhD Student, Aurel Vlaicu University of Arad

Abstract: Jean François Lyotard applies a new methodological approach to the expressions of postmodern thinking via a palpable binder of experience. The love for both knowledge and wisdom will plunge readers into a universe where writers and philosophers will be reborn by harnessing diverse artistic horizons. Interpretative innovation will gradually reveal itself, familiarizing ourselves with a modern Plato or a postmodern Aristotle. To put it in other words, Jean François Lyotard conducts a comparative analysis between the visions and concepts of ancient philosophers and the characteristics of postmodernist society. The father of postmodernism builds bridges among philosophy, spirit, education, childhood and the capacity of self-taught experienced by both teachers and reformers. He proves to be a subtle observer of the human being, whom he encourages to attain higher goals, that encompass both spiritual and cognitive growth during a literary journey that cherishes the most important role of children, that of philosopher. Would adults and philosophers be able to preserve their inner child defined by desire for knowledge, playful spirit and emotional candor?

Keywords: Childhood, philosophy, postmodernism, art, growth

Jean François Lyotard se dovedește a fi un observator minuțios al universului artistic postmodern, care surprinde un amplu proces de inovare estetică. Scriitorul creionează asemeni unui artist orizonturi între viață și culturalitate, existențialitate și context istoric, armonizând glorios universul cunoașterii și cel al lexicului printr-un liant practic, palpabil, și anume cel experienței.

Lucrarea „*Postmodernul pe înțelesul copiilor*” atotcuprinde numeroasele controverse de ordin filosofic generate de mișcarea postmodernistă, explorate și explicate pentru „limpezirea calității unei controverse deja cât se poate de confuze” (1997: 5). Lyotard creează o sinteză a experienței sale de viață, marcată profund de precursorii săi filozofi, contextul politico-istoric, dar și de potențialul erei postmoderne, care se identifică cu o stare permanentă de renaștere și evoluție, „un modernism pe cale să se nască” (17). Brian Mc Hale observă tranziția de la controversele epistemologice expuse de modernism la cele ontologice promovate de postmodernism.

Complexitatea conceptului de postmodernism este redată prin prisma conotațiilor artistice, literare, filozofice și politice, întrucât „problema postmodernității este și, sau în primul rând, cea a expresiilor gândirii: artă, literatură, filosofie, politică” (74-75). Postmodernul poate fi reprezentat doar în raport cu modernismul, de care se diferențiază în mod substanțial prin faptul că refuză să fie guvernat de legi și etică (citată în Coșer, 2012).

Termenul de modernitate este explicat de Lyotard prin „zdruncinarea credinței și descoperirea puținului de realitate al realității, asociat cu invenția altor realități” (16), principiu care empatizează cu doctorina nihilistă nietzscheeană. Lyotard trasează o delimitare clară între neajunsurile trecutului, respectiv ale modernismului și perspectivele promițătoare ale erei postmoderne, menite să favorizeze un prezent nu

doar al inițiativelor, ci și al scopurilor atinse. Cugetările lui Thierry de Duve facilitează o analiză îndeaproape a modernismului, a liantului dintre condei și șevalet: „problema estetică modernă nu este: ce este frumos, ci: ce ține de artă (și de literatură)” (13). Universul artei moderne cu al său colorit variat este conturat în mod similar de către Diderot și Lyotard, care împărtășesc „imprezentabilitatea esteticului,” dar și miza picturii moderne: „a arăta ceea ce poate fi conceput, dar nu poate fi nici văzut, nici arătat” (17). Evoluția artistică are ca fundament reprezentarea kantiană a infinitului prin conceptul de imaginație, care sfiidează coordonatele spațiale și temporale.

Domeniul artei încurajează o exprimare liberă, dezvoltă creativitatea și dă naștere unui microcosmos candid, dar în același timp și cromatic al emoțiilor. Universul literar intensifică interesul față de facultățile estetice, încurajând „cunoașterea cu ajutorul literelor,” (latinescul littera) și facilitând interculturalitatea și implicit multiculturalitatea.

În era postmodernă, cunoașterea este sensibilizată de geniul creator, a cărei materializare se face prin scriitori reprezentativi, precum Marcel Proust sau James Joyce, dar și prin evoluția Artei Vestice de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX. Cubismul și suprarealismul au revoluționat universul artei, oferindu-ne nume sonore precum Picasso, Braque, Chirico și Duchamp.

În capitolul Realismul, Lyotard surprinde o definiție magistrală a artei, pe care o identifică ca fiind „în esența sa expresia unei individualități geniale, servită de o competență artizanală de elită” (11). Arta fotografică și cinematografică deține un potențial inspirațional superior realismului pictural și narativ, ele fiind mijloace facile de transmitere a informației. Lyotard definește realismul prin „tendința de a evita problema realității implicată în cea a artei” (13), situându-l între „academism și kitsch,” un realism nuanțat de conotații financiare, lipsă de simț estetic, simplitate și rafinament.

Un aspect pozitiv al lucrării lui Lyotard este caracterul interdisciplinar menit să stabilească conexiuni și să identifice similarități între oamenii de cultură, artiștii postmoderniști și enigmaticii filosofi. Textul sau opera postmodernă le conferă scriitorilor și artiștilor o notă distinctivă, precum și originalitate deoarece contribuie la dezvoltarea unor noi indici și norme de interpretare „a ceea ce va fi fost făcut” (21).

Filosofii promovează perspectiva lumii ca un întreg format din infinit, neglijând părțile componente ale acesteia. Lyotard definește lumea ca fiind ansamblul tuturor elementelor care există, numai literatura fiind cea care surprinde complexitatea lumii sub multiplele ei fațete. Literatura reușește să surprindă și chiar să amplifice potențialul cuvântului, care este prezentat din perspective care mai de care mai inedite. Legătura dintre lumea materială, complexitatea cortexului uman și candoarea lumii spirituale este identificată de Nichita Stănescu, care definește cuvântul după cum urmează: „umbră de aur în conștiință a materiei” (https://www.nichitastanescu.eu/opere/citate/nichita_stanescu.html#.YB51MMTivIU). Tudor Vianu ne prezintă cuvântul dintr-o perspectivă sinestetică, afișând o subtilă empatie față de conceptul de polisenzorialitate dezvoltat de Bertrand Westphal: „Cuvântul e sunet și culoare, e mesagerul gândului uman” (<https://www.citate-celebrecogito.ro/cuvantul-e-sunet-si-culoare/>). Pentru a conclud, Grigore Rotaru atotcuprinde

măreția cuvintelor, pe care le consideră „cărămizile Creației,” reușind astfel să dea naștere unui câmp lexical progresiv al literaturii care include cuvântul, comunicarea, limba, limbajul, literatura, surprinse exhaustiv de către cultura literară.

Jean François Lyotard își proiectează convingerilor postmoderniste și asupra domeniului literar, explorând sus-numitele categorii printr-o nouă abordare filozofică, dar și metodologică. Comunicarea reprezintă un amplu proces de transmitere și de receptare a mesajelor datorită comunicării verbale, nonverbale și paraverbale. Lyotard conferă limbii conotații negative, dându-le însă câștig de cauză celor pozitive, întrucât „limba reprezintă adversarul și complicele scrierii” (82). Lyotard trezește sentimente de admirație prin definirea culturii literare: „o moștenire de cuvinte, de figuri de stil, de opere” (82), stabilind astfel legătura între consemnarea idealurilor trecutului, dar și a scopurilor atinse ale posterității. Tolkien dă naștere liantului dintre fantasticul literar și inteligența emoțională a ființei umane prin fuzionarea dimensiunii mitologice, lingvistice și emoționale.

Metapovestirile reliefează a lor tentă filozofică prin abordarea marilor probleme ale acestei lumi, intensifică și confirmă însemnătatea științei, având o forță legitimizează. În *Condiția postmodernă*, Lyotard abordează rolul revelator al metapovestirilor în ceea ce privește evoluția, emanciparea progresivă a rațiunii, a umanității, a muncii, dar și desăvârșirea idealului modern de libertate universală. Metapovestirile reprezintă o emblemă a modernității, oglindind voința orientată cu un scop a tuturor realităților umane, o micromoștenire lăsată contemporanilor și nu numai: „Povestirea este autoritatea însăși. Ea autorizează un noi indestructibil, în afara căruia nu există decât ei”(37). Așa cum am mai afirmat anterior, filozoful Georg Wilhelm Friedrich Hegel abordează filozofia idealistă. El speculează realitatea modernă și extrage anumite concluzii în domeniul gândirii filozofice, dând naștere conceptului de modernitate speculativă, regăsită oarecum în cadrul metapovestirilor și al controversatului conținut abordat de acestea.

Neîncrederea în metapovestiri simbolizează o trăsătură specifică a erei postmoderniste, în care marile povestiri își pierd forța lor legitimizează: „postmodernitatea e și sfârșitul poporului-rege al poveștilor” (26). Lyotard atribuie conotații hiperbolice genului narativ în postmodernism pentru a creiona evoluția literară: „dispozitivul narativ este mereu actualizabil și a fost așa dintotdeauna; diacronic și paracronic, el asigură stăpânirea timpului, deci a vieții și a morții” (37). Povestirile se remarcă prin simbolistica „numelor proprii ale culturii,” „a căror memorare este facilitată prin prisma indicilor spațiali și temporali, dar și a modului de transmitere al povestirii” (35). Conform spuselor lui Kripke, „numele nu se învață singure, ci prinse în mici istorii,” care ne oferă un voiaj inedit într-„o lume a numelor, care este lumea culturală” (45). Ca atare, povestirile croiesc un drum inițiativ spre multiculturalitate, concept care implică formule fixe, tradiții, obiceiuri și contextualizare istorică.

Postmodernismul reprezintă totalitatea dezbaterilor critice despre postmodernism, iar a face filozofie înseamnă a pune cât mai multe întrebări și a aștepta cât mai multe răspunsuri. Filozofia este, în opinia mea reflectarea vieții. Ea surprinde

societatea în planul material și în același timp studiază valorile umane ale Ființei, și anume: *Adevărul, Binele, Frumosul*.

Antichitatea și Postmodernitatea își unesc dragostea pentru cunoaștere prin conexiunea dintre lumea materială, cea spirituală și universul literar. Lumea materială și spirituală sunt prezentate prin mijloace specifice de către literați și generează stări spirituale complexe, și anume emoțiile.

Jean François Lyotard realizează o analiză comparativă între viziunile și conceptele filozofilor antici și caracteristicile societății postmoderniste. Se remarcă un interes deosebit manifestat de către filozofii antici, precum Platon și Aristotel în ceea ce privește studiul naturii lucrurilor și a profunzimii psihicului uman. În cursul său *MODELE DE INVESTIGAȚIE ONTOLOGICĂ- O perspectivă istorică și sistematică*, profesorul universitar Constantin Aslam dezvoltă originea, începutul, etimologia și evoluția filosofiei de-a lungul timpului. El susține că filosofarea se naște deopotrivă din natura îndoielnică, dar și din dorința de cunoaștere a ființei umane, idee susținută de viziunea platoniciană și aristoteliciană referitoare la originea filosofiei, reflectată prin prisma celei mai controversate dileme lăuntrice ale individului: „ce sunt toate acestea?” (10)

Etimologia cuvântului filosofie ne dezvăluie nobilele conotații spirituale, familiarizându-ne cu lumea ideatică întrucât Lyotard afirmă cu tărie că filosofia reflectă următoarea afirmație: „a proba ce înseamnă a gândi.” În lucrarea *Despre viețile și doctrinele filozofilor*, Diogene Laertios remarcă cât de sublim definește filosofia marele spirit elen al lui Pitagora prin sintagma „iubirea de înțelepciune.” Constantin Aslam evidențiază complexitatea termenului de înțelepciune în cultura greacă datorită triadei *sophia, sophrosyne* și *phronesis*. *Sophia* oglindește meșteșugul, măiestria, în timp ce *sophrosyne* reprezintă „sănătatea cugetului,” conform dialogului lui Platon *Cratylus* (fr. 413 e) (11). Dialogul *Charmides* (sau despre înțelepciune) dezvăluie bogăția semantică a termenului *sophrosyne*: îndeplinirea a toate cu măsură și liniște (159b); faptul de a fi deopotrivă cu smerenia (160e); a săvârși ce-i al tău (161b); săvârșirea celor bune (163e); a se cunoaște pe sine (164d); cunoașterea altor științe și în același timp a ei însăși (166c); să știi ce știi și ce nu știi (167a); a ști că știi și că nu știi (170d). (A se vedea, Platon, *Charmides*, în *Dialoguri*, București, Editura Pentru Literatură Universală, 1968). Ceea ce ne trimite în final la analiza noțiunii de *phronesis*, care, conform lui Aslam, sintetizează valorile morale, prudența și virtutea, viziune întregită de perspectiva platoniciană a contemplării intelectuale a ideilor (12).

Am simțit un accentuat sentiment de empatie față de relația de sinonimie stabilită de Lyotard între cursul filosofic și cel al timpului. Postmodernul, sau așa-numitul paradox al viitorului are fundamente evolutive profunde. Încă din perioada Antichității, au fost elaborate numeroase teorii legate de dezvoltarea societății și implicit a umanității. Focului, unul dintre elementele fundamentale ale naturii, i-au fost atribuite conotații exhaustive de către Heraclit din Efes, care considera că originea lumii o reprezintă focul. Acesta își reflectă dualitatea prin conotațiile distructive, dar în același timp și prin cele constructive, deoarece prin prisma sa este favorizat un nou început, conturându-se astfel un orizont al schimbării.

Platon formulează toate problemele pe care le va aduce în prim plan gândirea europeană până astăzi și tot el va indica și posibilele soluții. Ca atare, Platon poate fi considerat un modern al Antichității, ale cărui idei filozofice le regăsim în lucrările elevului său, Aristotel.

Aristotel poate fi supranumit un postmodern al Antichității dat fiind faptul că acesta evadează din problematica abordată ceilalți filosofi. El dezvoltă teoria mișcării care este corelată în mod direct cu procesul inovativ al lumii, aflată în plină mișcare, schimbare, o oglindire a societății postmoderniste, descrise de Lyotard așa spune. Ceea ce noi credem într-o anumită etapă a vieții poate să fie contrazis de o altă părere contemporană. De asemenea, propria concepție despre lume în etapa tinereții poate suferi modificări semnificative în perioada maturității.

Lumea a evoluat, iar asupra secolelor XVII, XVIII, XIX și-a pus amprenta revoluția industrială și dezvoltarea tehnologică. Această extindere a dus la o nouă perspectivă filosofică, reprezentată prin Immanuel Kant, respectiv Georg Wilhelm Friedrich Hegel, supranumiți stâlpii filosofiei germane moderne, care au abordat filosofia idealistă.

Prin urmare, se conturează în mod eficient o clasificare a facultăților subiectului. Kant vorbește despre facultățile de cunoaștere, care sunt prezentabile și folosesc lexicul, dar și despre conflictul dintre „facultatea de a concepe ceva și facultatea de a prezenta ceva” (16). Totodată, el definește sublimul printr-o simbioză între plăcere și suferință, iar gustul îl identifică ca judecată reflexivă sub formă de plăcere. Spre deosebire de Kant, Lyotard manifestă interes față de facultățile estetice, impresentabile, „cele care produc sentimentul frumosului și împiedică formarea și stabilizarea gustului” (17), și deține o percepție antitetică în ceea ce privește sublimul, care în viziunea sa este condiționat de inabilitatea imaginației de a prezenta „un obiect care se acordă fie și numai în principiu cu un concept” (17).

Kant, „legislatorul rațiunii omenești” (94), filosof idealist, abordează problemele omului. Omul concepe lumea, o analizează și o descrie, fiind considerat creatorul, întemeietorul și consumatorul legilor. Întotdeauna în gândirea individului apar păreri contradictorii, dar în acest noian se formulează o concepție sau două, o dialectică. Kant a fost un filosof care a acceptat toate răspunsurile apărute la întrebările legate de această lume. Acesta a fost modul său de a accepta realitatea, chiar am putea spune că a îmbrățișat conceptul de realități multiple. Pe de altă parte, Hegel se remarcă prin desprinderea de doctrina filosofică materialistă, concentrându-se pe definirea spiritului. Lyotard face trimiteri la spiritualitatea abordată de Hegel și implicit, la rolul acesteia în societate, la identitatea Ființei, la interdependența dintre umanitate și divinitate. Hegel abordează dialectica singularului și a universalului sub titlul de libertate absolută.

În opinia mea, modul în care Lyotard reușește să surprindă împletirea diverselor arte vizuale, a valențelor de expresivitate și de comunicare oglindite prin literatură și a conceptelor descoperite, îmbrățișate și promovate de către filozofi, cei antici, și nu numai, mi se pare fascinant. Un alt aspect demn de apreciere este faptul că Lyotard ia în considerare și contextul istorico-social de la sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI, care focalizează ideea de autonomie cognitivă și faptică. Comunitatea prezintă

preeminența singularului asupra universalului, manifestând o profundă aspirație vis-à-vis de conturarea unei identități particulare.

Tehnoștiința a exercitat o influență semnificativă asupra secolelor XVIII, XIX și XX, cunoscând o dezvoltare nemaîntâlnită, fapt care stă la baza revoluției industriale. Evoluția poate fi identificată în toate domeniile cunoașterii, artelor vizuale, filozofice. Ca și orice proces de schimbare, postmodernul aduce cu sine valențe pozitive, dar în același timp și negative. Este de apreciat modul în care Lyotard reușește să surprindă conotațiile postmodernismului în filozofie începând de la Freud, care focusează principiul travaliului de doliu generat de dispariția perioadei moderniste și continuând cu introducerea în filozofie de către Hegel a noțiunii de „teroare,” care semnifică frica de noutate, de inovație, neliniștea care se produce în spiritul ființei umane. Cu scopul de a reflecta consecințele evoluției, Lyotard folosește o formulare măiastră, subtilă, menită să dea naștere liantului dintre universul literar și cel al cunoașterii: „suntem în lumea tehnostiințifică, asemeni lui Gulliver, când prea mari, când prea mici, niciodată la scara potrivită” (74).

Între tehnostiință și om se produce o conexiune covârșitoare, cea dintâi determinându-l pe individ să se contopească cu natura, să își exercite rolul de suveran. Astfel, se formează o trinitate a complexității, care include „elementele constitutive ale subiectului uman: sistemul său nervos, codul său genetic, computerul său cortical, captatorii săi vizuali, auditivi, sistemele sale de comunicare, îndeosebi lingvistice, organizarea vieții în grup” (79). Această trinitate formată din tehnostiință, univers și ființă umană intensifică tumultul interior adus de schimbare: „entitățile umane, individuale sau sociale par mereu destabilizate de rezultatele dezvoltării și de consecințele lor” (74), fie ele materiale, intelectuale sau spirituale. Lyotard observă o problemă arzătoare cu care se confruntă omenirea, și anume o perpetuă incapacitate de gestionare a progresului științific: „Umanitatea s-a aflat mereu în urmă cu capacitățile de înțelegere, ideile, și cu cele de acțiune, mijloacele ce rezultă din invenții, descoperiri, cercetări și întâmplări” (78).

Jean François Lyotard nu doar surprinde și întărește reușita ca și unic criteriu de judecată al tehnostiinței, dar și urmărește o perspectivă originală propusă de Kafka, care prin procesul de delegitimare intensifică detașarea de marile controverse ale lumii. E de apreciat că Lyotard a trecut în revistă toate curentele politice spre a câștiga simpatia tuturor cititorilor.

Lyotard prezintă eminent procesul educativ, identificându-i pe dascăli ca personalități emblematice care propovăduiesc dragostea pentru cunoaștere. Părintele postmodernismului construiește punți între filozofie, spirit, educație, copilărie și capacitatea de autodidact experimentată deopotrivă de dascăli și reformatori.

Filosofia reprezintă forma culturii care pune aceleași întrebări despre lume. Cei mai mari filozofi sunt copiii. Inocența pe care ei o dețin și care îi ajută să descopere această lume generează acea interminabilă serie a întrebărilor aparent simple de tip „de ce?” Acestea sunt puse la nesfârșit, ajungându-se chiar la situații în care părinții sau dascălii devin temători în fața necunoscutului și nu mai găsesc răspunsuri la dilemele micilor filozofi. Răspunsurile pe care le dăm pot fi completate de alții deoarece nu putem

afirma existența adevărurilor absolute. Adevărurile sunt relative întrucât prin adevăr înțelegem corespondența dintre realitate și părerea formulată de către noi. Această definiție este susținută de către Mike Robbins în cartea sa *Nimic nu se schimbă până când tu nu te schimbi*, care face referire la adevăr ca la o noțiune raportată la sentimentele și gândirea fiecărei persoane în parte.

Liotard definește metaforic copilăria, atribuindu-i deopotrivă conotații pozitive și negative: „Monstrul filozofilor este copilăria. Dar ea este și complicele lor” (90-91). Copiii simt nevoia de a găsi explicații datorită curiozității care ia naștere în sufletul lor, devenind treptat conștienți de complexitatea noului univers care îi înconjoară. Este evident că necunoscutul produce în general teamă și îngrijorare, însă pe părinți și dascăli i-aș identifica ca intermediari între evoluția fiziologico-spirituală, așa cum spunea și Walt Whitman și de ce nu chiar filosofică. Copilăria întruchipează esența întregii vieți, marcată simbolic de primii pași, primele cuvinte, dar și primele emoții. Stările sufletești experimentate în copilărie sunt învăluite într-o aură pură, inocentă, candidă, care ne proiectează cu finețe și subtilitate în lumea spiritului, în lumea emoțiilor, care va avea ca rezultat final desăvârșirea elementului divin al Ființei, și anume: sufletul. Lyotard subliniază cu iscusință potențialul grandios al copilăriei, acela de a sincroniza umanul și divinul, materialul și spiritualul, asigurând astfel scara evolutivă necesară pentru a redeveni cândva iar Dumnezeu: „Spiritul oamenilor nu le este dat cum trebuie, e nevoie să fie reformat. Copilăria le spune că spiritul nu este dat. Dar că el este posibil” (90-91).

În contextul social regăsim o serie de factori externi precum familia, educația primită în cadrul acesteia sau așa-numita perioadă „cei șapte ani de-acasă,” educația primită în cadrul instituțiilor școlare, anturajul, care acționează asupra formării spiritului, sau cu alte cuvinte asupra complexului de gândiri, trăiri și emoții ale fiecărui individ. Lyotard parcurge evolutiv gândirea filosofică, asigurând drumul schimbării și creionând implicit o dezvoltare complexă, autodidactă a dascălilor, ale căror preocupări puerile s-au transformat în aspirații altruiste de educatori spirituali, care să le insufle învățăceilor dragostea de cunoaștere. Iată cât de sublim explică părintele postmodernismului conexiunile dintre autoeducare, dascăli, elevi, spirit și viitor: „A forma înseamnă că un dascăl vine să ajute spiritul posibil, în așteptare, în copilărie să se împlinească. Cunoști cercul vicios: dar dascălul însuși? Cum s-a emancipat de monstrozitatea sa copilărească? Să educi educatori, să reformezi reformatorii: să urmărești aporia de la Platon, prin Kant până la Marx. Filosofarea este mai întâi o autodidactică. Nu poți să expui o problemă fără să te expui la ea” (91).

Spiritul simbolizează o entitate care se modifică pe tot parcursul vieții prin prisma faptului că ființa omenească este supusă unui amplu proces de evoluție spirituală din copilărie și până la bătrânețe. În viziunea mea, adevărurile relative generează inepuizabilele controverse abordate de „iubitorii de înțelepciune,” a căror perspective sunt direct proporționale cu evoluția perpetuă a spiritului, a stăruinței, a relațiilor interumane, a societății și a tehnostiinței: „Lungul curs al lecturii filosofice nu învață numai ceea ce trebuie citit, ci și că nu terminăm de citit, că nu facem decât să începem, că nu am citit ceea ce am citit. Ea este un exercițiu al ascultării” (92). Filosofia este corelată

cu exigența răbdării: „trebuie să suportăm faptul că nu progresăm, că nu facem decât să începem mereu” (92).

În mod inconștient, copii își îndeplinesc cu măiestrie rolul de mici filosofi postmoderniști, capabili să expună controverse deja existente privind complexitatea acestei lumi, precum și să genereze altele noi, însoțite de perspective individuale și autentice. Asocierea aparent antitetică dintre filosofie și copilărie se dovedește a fi o simfonie perfectă care aduce în prim plan următoarele elemente: naivitatea, spiritul ludic și evoluția fiziologico-spirituală: „Scrierea filosofică este în avans față de ceea ce ar trebui să fie. Asemeni unui copil, ea este prematură, inconsistentă. Reîncepem, ea nu este fiabilă pentru a atinge gândirea însăși, acolo, la capăt. Dar gândirea este aici, încurcată de negândire, încercând să descurce limba necoaptă a copilăriei” (94).

Particularitățile unice ale procesului de gândire sunt specificitatea cognitivă umană, gradul ridicat de complexitate și diversitatea. Este necesar ca gândirea noastră ca entități umane să fie încadrată în anumiți parametri, să îndeplinească anumite standarde sau reguli pentru a evita instalarea confuziei, sau, mai mult, a haosului. Omul tinde să se lase ghidat de emoții în defavoarea rațiunii, favorizând astfel pierderea legăturii cu realitatea. Parafrazându-l pe Lyotard, termenul de rațiune apare definit ca ansamblul regulilor pe care un discurs trebuie să le respecte pentru a cunoaște sau a face cunoscut un obiect. Complexitatea ființei umane generează interpretări multiple ale procesului de observare a minții. Rațiunea se definește dezinvolt prin următoarea afirmație: ceea ce omul gândește peste ceea ce gândește o dată.

Pe lângă premisele inovatoare create în timpul erei postmoderne, răspunsurile căutate sunt superioare celor elaborate față de cele precedente datorită evoluției gândirii, care este direct proporțională cu domeniul juridic, medical, artistic, jurnalistic, conturându-se noi intenții și țeluri. „Postmodernitatea ar fi mai degrabă empirico-critică sau pragmatistă: rațiunea rațiunii nu poate fi dată necircular, dar capacitatea de a formula reguli noi (axiomatice) se descoperă pe măsură ce nevoia de ele se face simțită” (62). Regulile sunt deopotrivă stabilite și gândite de entitățile umane, întrucât procesele cognitive dau naștere altor reguli. Acest lucru se întâmplă deoarece gândirea nu se oprește la ceea ce gândim noi în momentul prezent, respectiv în momentul vorbirii, datorită faptului că lumea, realitatea ne oferă mereu alte perspective. Gândirea descoperă ce este realitatea, iar realitatea este un etalon în perpetuă dezvoltare. Kant îmbrățișează termenul de dialectică, care reflectă pe de o parte valențele infinite ale evoluției precum și „interesele contradictorii ale rațiunii în filosofie” (94). Immanuel Kant sfidează limitele gândirii filosofice cunoscute, fiind capabil să exploreze lumea ideilor, sau așa-numita lume ideatică pentru a atinge un scop dual: măiestrie cognitivă și spirituală.

Societatea postmodernă este profund influențată de puterea financiară, și implicit de tranzacțiile de vânzare-cumpărare, care nu fac altceva decât să satisfacă plăcerile: „Lumea vorbește sub regula schimbului economic, generalizat la toate aspectele vieții, inclusiv afectele și plăcerile” (96). Lyotard uimește încă o dată spiritul critic, generând conexiuni între Antichitate, cunoaștere, educație, și societatea postmodernă: „Motivul major invocat de Aristotel pentru a studia retorica și dialectica

este că cel care are dreptate la școală poate foarte bine să fie învins în agora. Or, agora este, dacă nu mă înșel, în școală astăzi” (96). Evoluția perpetuă a universului, precum și a individului este reflectată prin celebra sintagma „singura permanență este schimbarea.” Orice om, orice lucru în evoluția lui se dezvoltă material și spiritual. Tot ce se întâmplă în lume pentru prima dată ia forma unor acumulări, care duc la schimbări calitative. Pe durata studiilor, inițierea și practica mea au constituit acumulări cantitative, care odată cu dobândirea calității mele de doctorand au condus spre un salt calitativ.

Ceea ce lășăm în urmă va fi interpretat diferit de urmașii noștri. Filosofia înseamnă viața, gândirea omului. Spre deosebire de știință, ea acceptă mai multe răspunsuri la aceeași problemă. Fiecare individ se atașează de un răspuns cu care empatizează. Cel mai important aspect pe care trebuie să-l îngrijim de-a lungul vieții este tocmai acel copil interior despre care aminteam în paginile anterioare, acea figură candidă, care își înfățișează acel iz fascinant de cercetător, de mic, dar în același timp și mare filosof. Sufletul nostru are nevoie în permanență de cunoaștere, de evoluție, de joacă, de muzică, de o lume lăuntrică plină de savoare și culoare, care să ne aducă mereu aminte de ludicul din noi deoarece, așa cum spunea și marele Brâncuși: „Când nu mai ești copil, ai murit demult.” Când omul nu mai regăsește trăsăturile puerile în adâncul său, când nu mai deține spiritul său de iscoditor, el nu mai poate fi identificat cu un copil. „Noua sarcină a gândirii didactice: să-și caute copilăria oriunde, chiar și în afara copilăriei” (7).

Entitățile umane dețin în esența lor o comoară neprețuită, care trebuie hrănită și ocrotită, și anume o armonioasă sinergie între spiritul și sufletul universal. Originea divină a spiritului protejează copilul interior și desăvârșește potențialul ființelor umane, constituind un elixir al evoluției. Spiritul își materializează complexitatea rolului său prin stabilirea unei relații de echilibru între dimensiunea emoțională și cea fizică. Acesta reprezintă punctul de întâlnire dintre lumea ideatică și lumea pământeană, dintre oameni și Dumnezeu.

Sufletul universal cuprinde totalitatea proceselor psihice și emoționale ale oamenilor din această lume pământeană, care se află în relație direct proporțională cu spiritul, emblemă a esenței ființelor umane, și, în același timp, imbold al aspirațiilor evolutive. Ocrotirea și păstrarea spiritului ludic, precum și candoarea copilului interior vor genera în ființa umană o transfigurare de proporții neasemuite, care nu poate fi descrisă în cuvinte. Dincolo de imagini și cuvinte, sufletul universal adăpostește un refugiu interior, un microcosmos al emoțiilor autentice, ale căror conotații pozitive absorb orice urmă de îndoială, negativism sau percepție distorsionată.

Modul de abordare este crucial indiferent de natura situației. Pentru a desăvârși procesul de autocunoaștere, ființa umană trebuie să asigure o existență perpetuă a copilului interior, a potențialului divin, a filozofului nebănuț. Jim Kwik reușește să surprindă aceste principii prin următoarele afirmații pline de înțelese: „Dacă un ou este spart de o forță exterioară, viața se sfârșește. Dacă este spart de o forță din interior, viața începe. Lucrurile mărețe întotdeauna încep din interior.” Așadar, un suflet sănătos, care își protejează candoarea copilăriei pe tot parcursul existenței, va crea premisele unei vieți productive, unei evoluții depline. Dimensiunea emoțională și cea cognitivă vor

forma cea mai fructuoasă sinergie spre atingerea binelui suprem, deschizând poarta spre o cunoaștere superioară.

Copii ai spiritului, ființe, categorii ale tuturor categoriilor, precum spunea marele Noica, vom dăinui în universul infinit al energiei prin negarea vechiului, creând mereu și mereu orizonturi noi și începuturi promițătoare. Vom simți fiecare în parte bucuria de a da sens vieții, de a ne manifesta și materializa intențiile noastre!

Bibliografie

Volume științifice

Lyotard, Jean-François, *Postmodernul pe înțelesul copiilor- Corespondență 1982-1985*, Cluj, Editura Biblioteca Apostrof, 1997.

Cazacu Iuliana, Văcar Vasile, Valentin Alexandru, *Filozofie (noțiuni de materialism dialectic și istoric)- Manual pentru licee*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1979.

Robbins, Mike, *Nimic nu se schimbă până când tu nu te schimbi -Un ghid pentru autocompasiune și puterea de a-ți depăși obișnuințele*, București, Editura For You, 2016, p. 163.

Documente electronice

Aslam, Constantin, *Curs MODELE DE INVESTIGAȚIE ONTOLOGICĂ -O perspectivă istorică și sistematică*, p.1-20 http://www.caslam.ro/docs/curs_filosofie.pdf

<https://www.britannica.com/art/postmodernism-art>

<https://www.britannica.com/biography/Jean-Francois-Lyotard>

<https://www.citate-celebre-cogito.ro/cuvantul-e-sunet-si-culoare/>

<https://cuvintecelbre.ro/dupa-copilarie-vine-moartea/>

<https://themindsjournal.com/egg-broken-outside-force-life-ends/>

https://www.nichitastanescu.eu/opere/citate/nichita_stanescu.html#.YB51MMTivIU